

УДК:94(=1:477.85)

© Галина Чайка (Чернівці)

ВІДОМІ БУКОВИНЦІ ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ (XX століття)

У пропонованій публікації зроблено спробу дослідити діяльність видатних науковців, політиків, митців, які народились на Буковині, але з різних причин опинившись за межами краю і України та змогли чи то продовжити свою діяльність, чи стати відомими на новій батьківщині.

Ключові слова: науковці, діячі культури, дипломати, письменники, журналісти, лікарі, художники, університет, Чернівці, школа, Буковина, буковинці.

Чайка Г.

Известные буковинцы за пределами Украины (XX столетие)

В предлагаемой публикации сделана попытка исследовать деятельность видных научных работников, политиков, деятелей культуры, родившихся в Буковине, но по различным причинам оказавшихся за пределами края и Украины и сумевшими продолжить свою деятельность и стать известными на новой родине.

Ключевые слова: научные работники, деятели культуры, дипломаты, писатели, журналисты, врачи, художники, университет, Черновцы, школа, Буковина, буковинцы.

Chaika G.

Bukovyna is known outside Ukraine (XX age)

An attempt to probe activity of prominent research workers, politicians, artists which borned on Bukovyna is done in the offered publication, but for diverse reasons finding oneself outside Bukovyna and Ukraine and able whether to prolong the activity or become known on a new motherland.

Keywords: research workers, cultural workers, diplomats, writers, journalists, doctors, artists, university, Chernivtsi, school, Bukovyna.

Дослідженням діяльності видатних людей краю займалися і займаються чимало вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них варто згадати П.Рихла,¹ М.Богайчука,² М.Марунчака³ та ін.

Спробуємо розглянути діяльність за рубриками (науковці і дослідники, архітектори, літератори (журналісти), композитори, музиканти, політики) та у хронологічному порядку.

Серед науковців досить відомим був біохімік Ервін Чаргаф. Народився Е. Чаргаф 11 серпня 1905 у м. Чернівці. Навчався у Віденському університеті, там захистив докторську дисертацію у 1928 р. Працював у Єльському, Берлінському університетах, у Парижі в Інституті Луї Пастера⁴. У 1940 р. він став громадянином США. З 1935 р. працював у Колумбійському університеті в Нью-Йорку. Найбільшим його досягненням вважають віднайдення ключа до ДНК, що в біології зветься “правилом Чаргафа”, автором якого він став у 1950 р. З 1952 р. Ервін Чаргаф був професором Колумбійського університету, а з 1970 р. – завідувачем кафедри біохімії⁵. У науковому середовищі вченого називають патріархом молекулярної біології. Його обирали почесним ректором Боннського та Колумбійського університетів, нагороджено Національною медаллю США за наукові досягнення (1975), серед нагород – також медаль Луї Пастера та медаль Грегора Менделя⁶.

Ервін Чаргаф був не лише знаменитим вченим, а й відомим публіцистом. 1975 р. під назвою “Гарячий розум” було надруковано спогади Ервіна Чаргафа, де він згадує і про м. Чернівці.⁷ За літературну критику у 1984 р. його було удостоєно премії Йогана Генріха Мерка та Австрійської почесної відзнаки за науку і мистецтво у 1994 р.⁸

Широко знаним науковцем був Д.В.Квітковський. Він відомий як історик, адвокат, публіцист, педагог, видавець, політичний та громадський діяч. Народився Денис Квітковський на Буковині у с. Горішні Шерівці 22 травня 1909 р. Закінчив народну школу в м. Садгора, українську гімназію у Чернівцях. Навчався на правничому факультеті Чернівецького університету. У 1936 р. захистив докторську дисертацію. Був одним із найактивніших українських політиків Буковини, видавцем та головним редактором чернівецького журналу “Самостійність”, власником адвокатської контори в Чернівцях. Був засуджений за проукраїнську політичну діяльність і відбував ув’язнення у румунській тюрмі.

У 1940 р. емігрував до Мюнхена, викладав у Високій економічній школі. Був секретарем Українського національного об’єднання. 1943 р. заарештований гестапо у Львові і до жовтня 1944 р. утримувався у тюрмі м. Потсдам.

З 1949 р. проживав у США, мав адвокатську контору, був головою організації “Самостійна Україна” і видавцем її однойменного друкованого органу у Чикаго у 1976-1979 рр.

Співпрацював з Українським конгресовим комітетом Америки, Світовим конгресом вільних українців. У 1972-1974 рр. був віце-президентом Організації державного відродження України, а у 1974-1976 рр. – її президентом. Д.Квітковський помер у м. Детройт 15 березня 1979 р.⁹.

А.І. Жуковський – український історик, громадський і політичний діяч. Народився 12 січня 1922 р. у м. Чернівці. Закінчив Чернівецький ліцей імені А.Пумпула. У 1940 р., під час Другої світової війни, разом із родиною емігрував до Австрії. У 1949 р. здобув вищу освіту в місті Грац. У 1969 р. захистив докторську дисертацію в Українському вільному університеті у м. Мюнхен, у 1976 р. захистив док-

торську дисертацію в Сорбонні (Париж). Був професором Інституту східних мов і цивілізацій у Паризькому університеті (1960-1988 рр.), з 1969 р. – професором Українського вільного університету. У 1968 р. його було обрано науковим секретарем, а з 1987 р. – головою НТШ в Європі. У 1989-1995 рр. був президентом Бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі та членом Митрополичої ради УАПЦ в Європі.

А.Жуковський брав активну участь у діяльності Центрального союзу українського студентства та Об'єднанні студентської молоді “Зарево”. Згодом був багатолітнім членом проводу Організації українських націоналістів.

Аркадій Жуковський тривалий час був співредактором багатотомної Енциклопедії Українознавства, а від 1985 року – головним редактором видання. Член редколегії та редактор відділу релігії й історії англомовної Енциклопедії Українознавства. Співголова Головної редакційної колегії Енциклопедії сучасної України¹⁰.

Фредерік Андерман – канадський невролог, дослідник хвороби епілепсії. Народився Ф.Андерман 26 вересня 1930 р. у м. Чернівці. У 1950 р. емігрував до Канади у м. Монреаль. Став професором Департаменту неврології, нейрохірургії і педіатрії Університету Макгілла. У 2003 р. нагороджений урядом Квебеку премією Уайлдер-Пенфілда. З 2006 р. – офіцер Ордену Канади¹¹.

Кіра Євген Федорович. Головний акушер-гінеколог МЗ РФ, начальник кафедри акушерства і гінекології Військово-медичної академії, народився 3 квітня 1959 у м. Чернівці. Закінчив Військово-медичну академію, факультет підготовки лікарів для військово-морського флоту. Є.Кіра – доктор медичних наук, професор, член-кореспондент РАЕН¹².

Серед сучасних молодих людей теж є багато таких, які з тих чи інших причин реалізуються за межами краю. Так, Андрій Ключевський, який навчався у Чернівецькій гімназії № 4 та у математико-економічному ліцеї й отримав освіту у Чернівецькому університеті, зараз на престижній роботі у всевітньо відомій комп'ютерній компанії у Сіетлі, у 2003 р. він був удостоєний особистою подякою Білла Гейтса та отримав за розробку власної комп'ютерної програми мармуровий куб за інновації¹³.

Цей список молодих буковинців примножується¹⁴.

Фредерік Кіслер – архітектор, художник, скульптор, філософ. Народився Ф.Кіслер 22 вересня 1890 р. у м. Чернівці. Навчався у мистецьких закладах Відня. Для організації виставки у 1926 р. прибув до США і залишився там назавжди.¹⁵ Ф.Кіслер є автором проектів, які не були втілені у життя – “Нескінченний театр”¹⁶ (1922-1923 рр.), “Конструкції, що продовжуються” (1934 р.), “Безконечний будинок” (1947 р.), “Space Nous” (1933 р.). Стиль у скульптурі визначав як “корéalізм”. За проектом Ф.Кіслера збудовано Храм Книги в Єрусалимі. Будівництво тривало з 1961 по 1964 р. Відкриття храму відбулося 20 квітня 1965 р.¹⁷ Помер Ф.Кіслер 27 грудня 1965 р. у Нью-Йорку.

Зупинимось на деяких відомостях про буковинців, які стали відомими поетами, письменниками, журналістами, громадськими діячами. Зокрема, серед ранніх емігрантів варто згадати Григорія Скегаря, який народився у 1891 р. на Буковині у с. Погорілівка. Навчався у гімназії в Чернівцях. До Канади прибув у 1908 р. Спочатку працював у Британській Колумбії у копальнях золота. У 1913 р. переїхав до Вінніпега, де став членом Українського народного дому та членом Товариства ім. М.Заньковецької. Був першим секретарем комітету, що заснував бурсу ім. Адама Коцка у Вінніпезі¹⁸. Закінчив коледж та учительські курси. Працював учителем в околицях Саскатуна та Манітоби впродовж семи років до закінчення учительської семінарії. У 1920 р. переїхав до Чикаго, там здобув ступінь магістра психології і доктора дантистичної медицини (1923 р.)¹⁹. Займався лікарською практикою в Чикаго. Автор наукових статей, друкованих в англійських журналах, співпрацював з “Book Aboard”, був постійним репортером “Канадійського фермера”. Автор праці “Українські професіоналісти в Америці і в Канаді”. Писав критичні есеї в пресі про громадянське життя, деякі з них опубліковані у книзі “По Америці”. Дописував також у часописи Львова та Чернівців. У 1945 р. разом із І.Петрушевичем зорганізував Українське бібліотечне товариство у Каліфорнії.²⁰ У 1946 р. перебрався до Голівуду, де працював техніком при виробництві кольорових фільмів²¹. Помер Г.Скегар у 1957 р.

Відомим у Канаді поетом, видавцем був Віктор Купченко. Народився В.Купченко у Берегометі (Буковина) у 1892 р. Закінчив рільничу школу у Кіцмані. До Канади прибув у 1911 р. і оселився у Вінніпезі. Працював у тижневику “Український голос”, згодом у видавництві “Канадійський ранок”. Брав участь у політичному житті Канади²².

Варто згадати і Володимира Купченка, який народився у 1897 р. на Буковині, навчався у Чернівецькій гімназії, був одним із співзасновників і співредакторів журналу “Промінь”. У 1920 р. емігрував до Канади до свого брата Віктора у Вінніпег. Учителював, навчався, став доктором філософії УВУ в Мюнхені. Писав поетичні твори українською мовою у стилі народної пісні та англійською мовою.

Був блискучим промовцем, майстром сценічного слова. Помер В.Купченко 10 червня 1966 р. в Едмонтоні²³.

Відомою нині є постать письменника, сценариста, журналіста, перекладача – Георга фон Реццорі, який народився 13 травня 1914 р. у м. Чернівці у сім'ї архітектора й художника Буковинського релігійного фонду, радника консисторії Гуго фон Реццорі. Майбутній письменник шукав себе в архітектурі, був художником-карикатуристом, вивчав гірничу справу, медицину. З 1938 р. почав писати для ілюстрованих журналів у Берліні, де опублікував свої перші романи “Полум'я, що пожирає себе”, “Самотні літа Ромбаха”, “Роза Манцані”. Працював у Гамбурзі на радіо, писав сценарії, знімався у кіно. У 1953 р. з'явилася книга “Магрібінські історії”, у якій зібрано анекдоти, жарти, небилиці Південно-Східної Європи. 1954 р. опубліковано сатиричний роман “Едіп перед Сталінградом”. У 1960-х роках публікуються сатиричні книги: “Азбука для чоловіків”, “Ідіотський путівник по німецькому суспільству” та багато ін. У 1970-х роках з'являються роман “Смерть мого брата Авеля” та книга “Мемуари антисеміта”. У 1990-х роках виходять книги, засновані на біографічному матеріалі, “Старече бурчання”, “Моїми слідами”. Після війни Георг фон Реццорі сорок років був людиною без громадянства, проживав у різних країнах, а у 1985 р. прийняв австрійське підданство. Твори Георга фон Реццорі широко поцінувалися в Італії, США. Помер Георг фон Реццорі 23 квітня 1998 р.²⁴.

Композитор, піаніст, музикознавець Роман Влад народився 29 грудня 1919 р. у м. Чернівці²⁵. Навчався у Чернівецькій консерваторії у Тітуса Тарнавського та Лівіу Руссу²⁶. У 1938 р. родина виїхала до Італії, де Роман продовжував навчання і у 1942 р. закінчив Національну музичну академію Сан-Чечилія у Римі під керівництвом А.Казелли. У 1951 р. Роман Влад отримав громадянство Італії. У 1955-1958 рр. та 1966-1969 рр. він очолював Римську філармонічну академію., керував італійською секцією Міжнародного товариства сучасної музики, у 1960-1963 рр. був керівником симфонічного оркестру Туринського радіо з 1976 р.²⁷ Серед його музичних творів варто назвати оперу “Історії однієї дами”, балети “Повернення”, “Річеркар” та ін. Він – автор кантат, оркестрових, камерних, інструментальних творів. Також займався дослідженням творчості Ігоря Стравінського та Луїджі Даллапіккола, є автором “Історії додекафонії”, а також популярних книжок “Історія 12 тонів музики”, “Вступ в музичну цивілізацію” та “Розуміти музику”. Створював також музику до кінофільмів (54 кінофільми)²⁸.

Відомим за межами Буковини є композитор Аригід Вірста, який народився на Буковині у 1922 р.²⁹ Його знають як українського музикознавця, скрипаля, соліста камерних оркестрів. Навчався А.Вірста у Чернівецькій державній консерваторії у скрипаля Я.Мегасюка, продовжував музичну освіту у Віденській консерваторії у Ф.Брукбауера та Паризькій консерваторії у Г.Буйона. Також навчався у Віденському університеті на філософському факультеті. Університетський докторат захистив у Сорбонні у 1955 р. на тему “Скрипкові школи 17-18 століть (на підставі дидактичних підручників)”, державний докторат – “Скрипкова педагогіка в 19 столітті” (Сорбонна, 1974). Понад 30 років А.Вірста займався науковою роботою в Національному центрі наукових досліджень при Сорбонні, викладав історію смичкового мистецтва та історію музики. Водночас завідував кафедрою музики в УВУ в Мюнхені, автор численних статей з питань української музики. Виступав з доповідями про українську музику й українську культуру на численних міжнародних конгресах і симпозіумах. Був головою Української академії, дійсний член НТШ та Інституту слов'янських студій Паризького університету, з його ініціативи в Парижі названо сквер ім. Т.Шевченка. Мав унікальну українознавчу бібліотеку³⁰.

Анна Чарториська (Поп'юк) – визнана польська художниця (Чарториська – це псевдонім). Народилася А.Поп'юк 30 травня 1887 р. у Вижниці на Буковині. У 1906 р. вступила на навчання до Віденської академії мистецтв, а у 1912 р. отримала диплом про закінчення. У 1912-1914 рр. їде на навчання до Італії і стає вільним слухачем Міланської академії. У 1928 р. під назвою “Secesja” у Відні була представлена перша персональна виставка художниці. Пізніше вона подорожує країнами Європи і зупиняється у Польщі. Точних даних, коли саме вона там оселилася, немає, приблизно у 1935-1940 рр. У 1947 р. вона була засновником Мазовецької спілки шанувальників мистецтв (Вогні Культур Пластичних) у Гроздіску Мазовецькім. Займалась викладацькою діяльністю у малярській школі. У 1939 р. А.Чарториська була нагороджена Хрестом Незалежності, а також – Медаллю Х-ліття, Медаллю ХХ-ліття творчої праці, у 1945 р. – Медаллю Хоробрості, Медаллю Перемоги та Вільності й Грюндвальдською Відзнакою.

Пізніше художниця переселяється на постійне проживання до Криниці-Здруй (Польща). Найбільший злет творчості припадає з 1950-х по 1970-ті рр. У 1950 р. отримала нагороду і Диплом Міністерства культури та мистецтва за суспільно-мистецьку працю. У 1969 р. отримує ювілейну нагороду Міністерства культури та мистецтва Польщі. У 1958 р. А.Чарториська написала портрет О.Кобилянської

та подарувала його музею письменниці у Чернівцях. Там же зберігаються ще дві картини художниці. Деякі роботи А.Чарториської зберігаються у музеях Києва та Москви. Художниця неодноразово приїжджала в Україну та на Буковину. Померла А.Чарториська у віці 93 років у 1980 р., похована у Криниці-Здруй³¹.

Темістокль Вірста – живописець, скульптор, архітектор, громадський діяч. Народився Т.Вірста 15 жовтня 1923 р. в с. Іспас Вижицького р-ну Чернівецької обл.³² У Чернівцях навчався у першій гімназії³³. У 1940 р. Т.Вірста емігрував до Румунії, а з 1950 р. постійно мешкає у Парижі³⁴. На Батьківщину зміг прибути лише після проголошення незалежності.

Т.Вірста заснував у Парижі міжнародну асоціацію "Фенікс", яка організовує українсько-французькі виставки в паризькому Монсурі, що на вулиці Од. Упродовж 1997-1998 рр. репрезентував у ряді міст України, у тому числі і в Києві, виставки своїх робіт, які одержали високі оцінки критики. Багато своїх творів Т.Вірста подарував музеям України, матеріально підтримує Вижицьку мистецьку школу. Темістокль Вірста систематично виставляється у Парижі, в галереї Арлет Шабо, а також у Швейцарії, Бельгії, Данії, Італії. З 2004 р. – володар премії "Прометей-Престиж" (у номінації "Митець року", Київ, 2004), а також нагороджений орденом "За заслуги" III ступеня у 2003 р. як такий, що доклав чимало зусиль для зміцнення українсько-французьких мистецьких взаємин.

Серед ранніх буковинських емігрантів відомим своєю політичною діяльністю став Андрій Шандро. А.Шандро – перший український депутат до законодавчої палати Канади. Народився А.Шандро у 1886 р. у с. Руський Банилів, до Канади прибув з батьками у десятилітньому віці. Працював з батьками на фермі, але цікавився і політичним життям. У 1913 р. став кандидатом-лібералом від округу Гвиффорд до Альбертської законодавчої палати, його було обрано – але суд оголосив його обрання невідомим. Кандидуючи удруге, його обрано 15 березня 1915 р., а опісля – і в 1917 р.: працював до 1921 р. як перший українець, обраний до однієї із провінційних законодавчих палат Канади. Служив депутатом завдяки голосам виборців округу, де переважали українці³⁵.

Ерік Ролл – економіст, політичний діяч. Народився Ерік Ролл у 1907 р. у Новоселиці. Початкову освіту отримав у сільській школі та вдома. Під час війни навчався у Відні у гімназії. Після війни повернувся з батьками до Чернівців, продовжив навчання у одній із чернівецьких шкіл. У 1920 р. батьки відпраили Еріка на навчання до Англії, де він навчався у Бірмінгемському університеті. У віці 23 років він закінчив докторантуру, отримав британське громадянство, розпочав викладацьку кар'єру. У 1939 р. працював у США в Техаському університеті. У роки Другої світової війни повертається до Британії, його викликали на державну службу як заступника голови Британської продовольчої місії (з 1941 по 1946 р.), де Е.Ролл відповідав за закупівлі продовольства.

При обговоренні плану Маршала у 1947 р. у Парижі Великобританію представляв Ерік Ролл. Брав участь у розробці ідеї Європейського економічного союзу за планом Шумана. Працював на різних урядових посадах – у Світовому банку, Міжнародному валютному фонді, Національному банку Англії. Викладав у університетах Великобританії, був директором газети "Таймс".

У 1965 р. залишає державну службу і займається банківською, академічною та науково-публіцистичною діяльністю. У 1977 р. за заслуги перед країною він отримав титул лорда³⁶. З 1986 по 1989 р. Ерік Ролл делегував на зустрічах Більдерберзького клубу неофіційної організації, що об'єднувала найбільш впливових підприємців, політиків і банкірів світу. Ерік Ролл помер 30 березня 2005 р.

Цві Мангер – Надзвичайний та Повноважний посол Держави Ізраїль. Народився 29 вересня 1945 р. у м. Чернівці. З 1960 р. проживає у Ізраїлі. Закінчив Тель-Авівський університет – бакалавр гуманітарних наук. З 1993 по 1998 р. – Надзвичайний і Повноважний посол Держави Ізраїль в Україні та у цей же період – Надзвичайний і Повноважний посол Держави Ізраїль в Молдові за сумісництвом. З 1998 по 1999 р. – Надзвичайний і Повноважний посол Держави Ізраїль в Росії. З 1999 по 2006 рр. – керівник організації "Натів", а з 2006 р. – керівник інституту "Європа-Азія"³⁷.

Надзвичайний і Повноважний посол Держави Ізраїль – Наомі Бен-Амі народилася у 1960 р. у м. Чернівці. Разом з батьками у 1973 р. виїхала до Ізраїлю. Служила у танкових військах Ізраїлю з 1978 по 1980 р. Закінчила Єрусалимський єврейський університет (міжнародні відносини). До 1990 р. – працювала у Міністерстві закордонних справ Ізраїлю. У 1990-1992 рр. – співробітник комерційного відділу посольства Ізраїлю у Португалії. Виконувала обов'язки другого секретаря дипломатичної місії в Латвійській Республіці (1992 – 1994 рр.). Протягом року виконувала обов'язки Тимчасового Повіреного у справах, за що в 1993 р. отримала відзнаку "Кращий співробітник Міністерства закордонних справ". Була радником з політичних питань посольства Ізраїлю в Російській Федерації у період з 1996 по 2000 р., а з 2001 р. – радник департаменту з питань політичного планування, з 2002 по 2003 р. – радник департаменту економічного співробітництва МЗС Ізраїлю.

З 2003 по 2006 р. – Надзвичайний та Повноважний Посол Держави Ізраїль в Україні. З листопада 2006 р. – голова організації “Натів”, раніше відомої як Бюро зв’язку з євреями СРСР³⁸.

У цій публікації – далеко неповний перелік вихідців з Буковини, які успішно реалізували себе і стали відомими за межами краю та України. Всі вони виїхали з Буковини у різний період, з різних причин – економічних, політичних, особистих, загальноісторичних. ХХ століття для Буковинського краю було нестабільним, невизначеним, за цей період Буковина переходила до складу різних держав, кожна з яких намагалася встановити свої закони, порядки. У публікації зроблена спроба охопити усі чотири хвилі еміграції ХХ століття з урахуванням багатонаціональності та полікультурності.

¹ Рихло П.В. Загублена арфа. Антологія німецької поезії Буковини / Концепція вид., передм., бібліогр. довідник Петра Рихла. Вид. 2-ге, доповн. – Чернівці: Книги – XXI, 2008; Рихло П.В. Поетика діалогу. Творчість Пауля Целана як інтертекст: Монографія / П.В. Рихло; М-во освіти і науки України, Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці: Рута, 2005. – 584 с.; Рихло П.В. Шібболет. Пошуки європейської ідентичності в німецькомовній поезії Буковини: Монографія / Петро Рихло. – Чернівці: Книга–XXI, 2008. – 303 с.;

² Богайчук М.А. Література і мистецтво Буковини в іменах (словник-довідник) / Микола Богайчук. – Чернівці: Букрек, 2005. – 310 с.

³ Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців. – Вінніпег, 1986. – 735 с.

⁴ Козирський В., Шендеровський В. Народжений на Буковині // Урядовий кур’єр. – 30.08.2005.

⁵ Чернівці. – 14.04.2000.

⁶ Козирський В., Шендеровський В. Народжений на Буковині // Урядовий кур’єр. – 30.08.2005.

⁷ Час. – 19.09.1997.

⁸ Козирський В., Шендеровський В. Народжений на Буковині // Урядовий кур’єр. – 30.08.2005.

⁹ Фостій І.; <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

¹⁰ <http://uk.wikipedia.org/wiki/Жуковський>

¹¹ <http://uk.wikipedia.org/wiki/Фредерік>

¹² Кира Євгеній [Ресурс Інтернет] // http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/54546/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B0#sel=1:1,3:47

¹³ Гімназія №4 [Ресурс інтернет] // http://gimnasia4buk.at.ua/index/andrij_kljuchevskij/0-30; Денис Мандзюк “Газета по-українськи” №498 за 22.11.2007. Рубрика iviv-newspaper

Андрей Ключевский получил награду от Билла Гейтса [Ресурс інтернет] <http://gazeta.ua/ru/newspaper/498>

¹⁴ Чернівецький регіональний центр зайнятості [Ресурс Інтернет]

http://www.dcz.gov.ua/chn/control/uk/publish/printable_article.jsessionid=55A4C200711F540C3A7A200B16FAEA15?art_id=12623

¹⁵ Марків Г. Америка хоче наших програмістів, а Європа – медиків. – Молодий буковинець 3.11.2011.

¹⁶ Фредерік Кіслер [Ресурс Інтернет] // <http://uk.wikipedia.org/wiki/Фредерік>

¹⁷ Бесконечная сфера [Ресурс Інтернет] // <http://www.speexpo.com.ua/news/392/>

¹⁸ Храм Книги [Ресурс Інтернет] // <http://ru.local.co.il/EventPage.asp?nav=3,50,7,1,2118>

¹⁹ Пропамятна книга Українського Народного Дому у Вінніпегу [Матеріали зібрав і написав С. Ковбель, зредагував проф. Д. Дорошенко]. – Вінніпег, 1949. – С. 617.

²⁰ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. До історії їхнього поселення та поступу. – Едмонтон-Вінніпег, 1988. – С. 147.

²¹ Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців. – Вінніпег, 1986. – С. 580.

²² Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. До історії їхнього поселення та поступу. – Едмонтон-Вінніпег, 1988. – С. 148.

²³ Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців. – С. 362.

²⁴ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. До історії їхнього поселення та поступу. – Едмонтон-Вінніпег, 1988. – С.162 – 163.; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців. – С. 362.

²⁵ Молодий буковинець. – 29.05.1998.

²⁶ Богайчук М.А. Література і мистецтво Буковини в іменах (словник-довідник). – С. 55.

²⁷ [Ресурс Інтернет] // http://uk.wikipedia.org/wiki/Роман_Влад

²⁸ Артеменко Л. Роман Влад. Повернення з невідомості. – Чернівці. – 1.11.2002. [Ресурс Інтернет] // http://uk.wikipedia.org/wiki/Роман_Влад

²⁹ Артеменко Л. Роман Влад. Повернення з невідомості. – Чернівці. – 1.11.2002. [Ресурс Інтернет] // http://uk.wikipedia.org/wiki/Роман_Влад

³⁰ Богайчук М.А. Література і мистецтво Буковини в іменах... – С. 51.

³¹ Українці в світі [Ресурс Інтернет] // <http://www.ukrainians-world.org.ua/about/45/49/86/89/>

³² Михайлишин М. Анна Чарториська: забуттю не підлягає // Буковинський журнал. - № 2. – 2008. – С. 171 – 177.

³³ Богайчук М.А. Література і мистецтво Буковини в іменах... - 51 – 52.; Аблицов В. Галактика “Україна”. Українська діаспора: видатні постаті. – Київ: КИТ, 2007. – С. 305-306.

³⁴ У Чернівцях 200-ліття відзначила школа, де з візитом побували аж два імператори

<http://zik.ua/ua/news/2008/12/19/163028>

³⁵ Черняк Л. Найвидатніший буковинець Парижа. – Буковина. – 3.09.2003.

³⁶ Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців. – С. 681.

³⁷ Боднарюк Ю. Британський лорд – родом з Новоселиці // Молодий буковинець. – 18.05.2006; Ерик Ролл [Ресурс Інтернет] // http://www.peoples.ru/science/economy/eric_roll/

³⁸ Цві Мангер [Ресурс Інтернет] // http://uk.wikipedia.org/wiki/Цві_Мангер

³⁹ Наомі Бен-Амі [Ресурс Інтернет] [wikipedia.org/wiki/Наомі_Бен-Амі](http://uk.wikipedia.org/wiki/Наомі_Бен-Амі); Сивашко І. Надзвичайний та Повноважний Посол Держави Ізраїль в Україні Наомі БЕН АМІ: “Наші народи поєднала трагічна історія...”. – Хрещатик – 3.03.2006.